

ЦИРКУЛЯРНА МІГРАЦІЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ: ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИЙ ВПЛИВ

Грінко І. М., к.е.н., доцент
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
grinko.irina.kpi@gmail.com

Міграція трудових ресурсів є комплексним та масштабним явищем, і впливає на розвиток соціально-економічної системи України; чисельність та структуру населення; розвиток ринку праці країни тощо. Максимізувати позитивні та мінімізувати негативні наслідки міграції трудових ресурсів і задовольнити інтереси трудових мігрантів можливо завдяки стратегічній меті міграційної політики держави. У даному контексті все частіше та ширше дискутується модель «циркулярної міграції». Посилення уваги науковців та практиків до циркулярної міграції (тимчасової, зворотної, обертової, кругової) обумовлено трансформаційними процесами доби глобалізації. Саме ера мобільності є однією із основних ознак поширення циркулярної міграції трудових ресурсів. Процеси циркулярної міграції виникають на основі прогресуючої транснаціоналізації та глобалізації всього світу завдяки зростаючому взаємозв'язку та взаємозалежності національних економік країн, і відповідно, відсутності певних меж та кордонів між державами саме в економічному, інформаційному, соціальному, культурному просторах. Яскравим прикладом циркулярної міграції є переміщення трудових ресурсів в рамках транснаціональних корпорацій, також мігрують видатні науковці, митці, спортсмени та інші. Циркулярні міжнародні міграції некваліфікованих працівників, які від'їздять з України у пошуках тимчасового заробітку, також поширюються і стрімко зростають.

Зменшенню негативних наслідків в соціально-економічному розвитку будь-якої країни можна досягти завдяки саме ефективним заходам з регулювання циркулярною міграцією. Світовий банк дійшов висновку, що зазначене також сприятиме розвитку як торгових, так й інвестиційних зв'язків між країнами, зменшенню негативних наслідків нелегальної міграції, де населення та стратегічні дії держави налаштовані проти наростання імміграції [1, с. 364]. З урахуванням цих рекомендацій Глобальний форум з міграції та розвитку (Global Forum on Migration and Development, GFMD), започаткований рішенням Генеральної Асамблеї ООН, приділив значну увагу циркулярній міграції як найбільш перспективній політичній моделі стосунків між країнами походження та призначення мігрантів, зазначаючи необхідність глибшого її опрацювання, здійснення відповідних пілотних проектів та оцінки їх ефективності. У травні 2007 р. Єврокомісія видала Послання «Щодо циркулярної міграції та партнерства у сфері мобільності між Європейським Союзом і третіми державами» [2], де концепція циркулярної міграції була розвинена й уточнена, запропоновані конкретні законодавчі заходи, покликані сприяти її реалізації. На думку Єврокомісії саме циркулярна міграція є дієвим способом та альтернативою нелегальної міграції. Реалізація двостороннього регулювання циркулярної міграції трудових ресурсів та вирішення міграційних проблем у цілому, в Посланні трактується, як «партнерство у сфері мобільності». Згідно даного Послання, прикладами циркулярної міграції можуть бути сезонні працівники, які прибувають до країн ЄС на визначений термін, після чого повертаються на батьківщину; громадяни третіх країн, які навчаються чи проходять стажування у країнах ЄС; науковці з третіх країн, які беруть участь у здійсненні наукових проектів на території ЄС; учасники різноманітних культурних обмінів, а також особи, які займаються неоплачуваною волонтерською діяльністю, що відповідає основним принципам ЄС [2].

Циркулярна міграція також може позитивно впливати на ситуацію із відпливом кваліфікованих кадрів, як зазначає О. А. Малиновська у своїй науковій праці [3]. Погоджуємося з думкою автора, що для багатьох країн світу це є суттєвою проблемою, оскільки «відплив мізків» протиставляє «циркуляцію мізків» і навіть «набуття мізків» (brain gain), тобто повернення на батьківщину мігрантів, збагачених новими знаннями та вміннями [3, с. 193]. Із результатів дослідницького проекту щодо циркулярної міграції трудових ресурсів випливає, що українці типологічно належать саме до циркулюючого типу: понад 80% з них прагнуть повернутися на батьківщину; близько 70% - мають сім'ї в Україні, підтримують тісні стосунки з близькими на батьківщині перебуваючи на еміграції; 90% реалізують плани на майбутнє в Україні; принаймні два-три рази протягом року українські мігранти виїжджають до України [4, с. 5]. Відповідно, дані процеси будуть сприяти в подальшому соціальній реінтеграції мігранта у разі повернення його на батьківщину.

Якщо порівнювати структуру міграції України із іншими країнами, то у Польщі переважає сезонний тип міграції який складає 37,3% порівняно з іншими типами міграції, такими як: циркулярна (30,5%), транзитна (19,8%), на постійне місце проживання (12,4%). У Німеччині, так як і в Україні, переважає циркулярна міграція, яка становить (49,8%), то на сезонну припадає лише 13,7%; транзитну – 12,3%; а на постійне місце проживання – 24,2% [4, с. 18]. Результати опитування експертів [4] до справ міграції з двох країн ЄС – реципієнтів українських мігрантів вказує на те, що у Польщі переважає сезонний тип імміграції, у Німеччині – циркулюючий. Експерти з Німеччини негативно оцінюють рівень відповідності імміграції потребам країни. Польські експерти, в цьому вимірі, позитивно оцінюють сезонну та транзитну міграцію. Загалом у імміграції експерти не вбачають серйозних загроз, лише польські експерти дещо

вище оцінюють рівень загрози для країни з транзитним типом мігрантів. На скільки кожен тип міграції є загрозою, приносить проблеми – оцінювалося за шкалою від 1 до 7 (1 – жодних загроз/проблем, 7 – максимальні загрози/проблеми) (рис. 1).

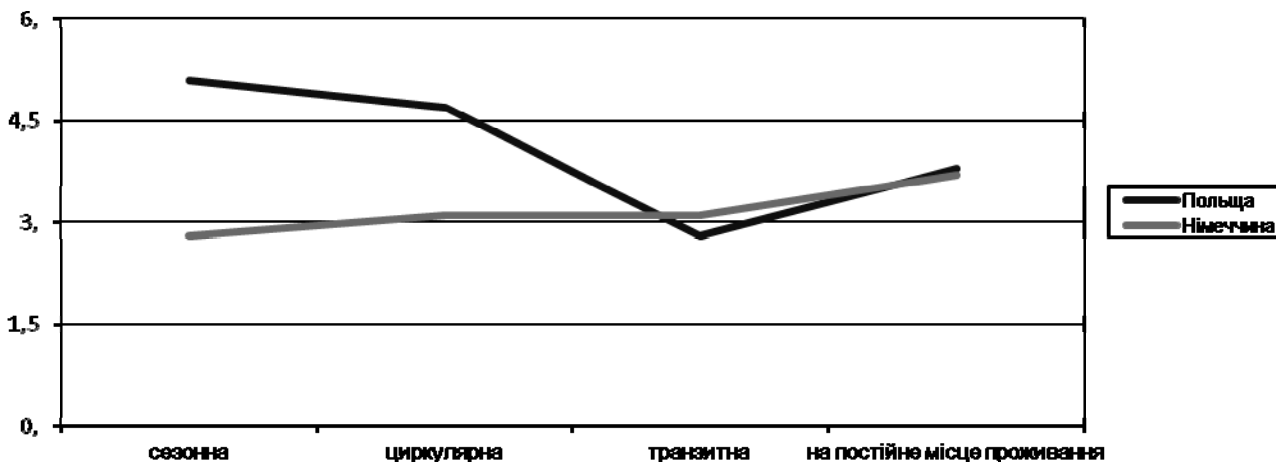

Рис. 1. Структура міграції трудових ресурсів за типами у Польщі та Німеччині
Джерело: результати експертної оцінки [4].

В Україні, як і в Німеччині, активізувалися процеси циркулярної міграції трудових ресурсів. Поступово вона розширюється й за рахунок отримання мігрантами офіційних дозволів на проживання за кордоном. Завдяки даній тенденції відбувається й зростання питомої ваги уже легальних мігрантів у загальній структурі соціальних переміщень в глобалізаційному просторі. Згідно з посиленням глобальних процесів в економіці науковцями та практиками широко обґрунтовано важливість задіяння місцевого рівня в плануванні та реалізації заходів щодо регулювання циркулярної міграції для сталого розвитку трудового потенціалу, як в цілому у світі, так і зокрема, з підтримки та розвитку міграції трудових ресурсів в самій країні. Варто розробити та впровадити стабільні заходи у галузі міграції трудових ресурсів та розвитку циркулярної міграції, які мають узгоджуватися з місцевими органами влади в країнах походження й призначення. Застосовувати головний вимір, який має ґрунтуватися на «місцевий до місцевого», що характеризує взаємозв'язок міграції та стабільного соціально-економічного розвитку країни.

Ефективність впроваджених заходів в циркулярній міграції трудових ресурсів України також суттєво залежить від рівня залучення місцевих органів влади у вирішенні проблемних питань в даній сфері; ідентифікації та налагодженні стратегічних партнерських відносин між організаціями громадянського суспільства й урядами на централізованих рівнях. Загальна мета циркулярної міграції для України має полягати у створенні взаємовигідних умов для України й регіонів походження, країн призначення, самих трудових мігрантів і залучення партнерів із приватного сектору. Варто адаптувати в Україні зарубіжний досвід щодо створення економічних консультаційних клубів (ЕКК), які допоможуть мігрантам інвестувати отриманий ними (за межами батьківщини) як людський, так і фінансовий капітал в соціальні проекти рідного міста.

Список використаних джерел:

1. World Migration Report 2005. Costs and Benefits of International Migration. – Geneva: IOM, 2005. – Vol. 3. – 494 p.
2. On circular migration and mobility partnership between the European Union and third countries (COM (2007) 248 final). URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52007DC0248>
3. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії: монографія / О. А. Малиновська. – К: НІСД, 2018. – 472 с.
4. Циркулярна міграція: нові підходи до старої концепції / Матеріали дослідницького проекту «Опрацювання концепції політики циркулярної міграції українців до ЄС у взаємодії експертних середовищ та аналітичних центрів України та ЄС». URL: <http://social-anthropology.org.ua>